

A foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási gyakorlata hazánkban

The Practice of Imposing Sentences on Disqualification from the Profession in Hungary

ABSZTRAKT

A foglalkozástól eltiltás a magyar büntetőjogban történeti hagyományokkal rendelkező, jogfosztó-jogkorlátozó szankció. Az egyes jogfosztó, jogkorlátozó büntetések gyakorlatban történő érvényesítésének fontosságát évszázadokkal ezelőtt felismerték ugyan, de sajnálatos módon az utóbbi időben a szakirodalom nagyon keveset foglalkozik velük.³ Tanulmányunkban a foglalkozástól eltiltás büntető anyagi jogi szabályainak rövid ismertetését követően, e büntetési nem kiszabásának elemzésével szeretnénk pótolni egyrészt a szakirodalomnak ezzel a szankcióval szemben megmutatkozó hiátusát, másrészt szeretnénk választ kapni a szankció kiszabásával kapcsolatosan felmerülő számos kérdésre.

Kulcsszavak: *büntetéskiszabás, foglalkozástól eltiltás, abszolút büntetéskiszabási szabály, kiskorúak büntetőjogi védelme, alternatív szankció*

ABSTRACT

Disqualification from the profession is a sanction in the Hungarian Criminal Law System which has a long historical tradition, and it deprives or limits people's rights. The importance of enforcing these types of punishments in practice was recognised centuries ago, but unfortunately there has been very limited recent literature on them. In our study, after a short description of the substantive criminal law rules on disqualification from the profession, we would like to analyse the imposition of this penalty to fill the gap in the literature on this sanction and to answer several questions that may arise in relation to its imposition.

Keywords: *imposition of punishments, disqualification from the profession, mandatory sentencing rule, criminal law protection of minors, alternative sanction*

¹ Hadházi Dalma, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar (V. évfolyam, jogász szak), email: dalmahadhazi16@gmail.com. A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-2 kódszámú Egyetemi Kutatói Kiválósági Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² Dr. Pápai-Tarr Ágnes, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék, email: papai-tarr.agnes@law.unideb.hu.

³ VOKÓ György: *Az egyes jogoktól megfosztó büntetések az új büntetvégrehajtási kódexben*. Pusztai László emlékére (szerk.: Bárd Petra, Hack Péter, Holé Katalin) Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2014, 82. http://www.okri.hu/images/stories/konyvajanko/Pusztai_2014/pusztai_laszlo_emlekere.pdf 2025. április 20.

A foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási tendenciáinak megismerésére elsősorban az elérhető kriminálstatisztikai adatok feldolgozása jelentett megoldást.⁴ Ezek az adatok szemléltetik ugyanis, hogy a büntetési nem alkalmazási gyakorisága évről-évre hogyan változott, milyen tartamban szabták ki, enyhe vagy inkább szigorú-e a bírói gyakorlat. A statisztikai adatok sokszor igen beszédesek az adott büntetési nemre ítélt elkövetők legfontosabb jellemzői tekintetében is, vagy abban, hogy tipikusan mely bűncselekmények miatt kerülnek a büntetések kiszabásra. Az adatok vizsgálata soha nem öncélú, hiszen ezek árulkodhatnak arról is, hogy jó és minden tekintetben helyénvaló-e a büntetéskiszabási gyakorlat, de rávilágíthatnak az országos szinten jelentkező anomáliákra és a kifejezetten változtatást igénylő problémákra. A büntetéskiszabási gyakorlat feltárása a foglalkozástól eltiltás esetén még érdekesebbnek tűnt annak fényében, hogy az utóbbi évek jogszabályi módosításának köszönhetően, három bűncselekményi kör esetén is kötelezővé vált a kiszabása.⁵ Így kifejezetten izgalmasnak mutatkozott annak vizsgálata, hogy vajon a kötelező kiszabási esetek bevezetése, jelentős mértékben változtatta-e meg a büntetéskiszabási gyakorlatot.

A foglalkozástól eltiltás kiszabásának vizsgálata fontos abból a szempontból is, hogy a büntetési nem helyét és szerepét megismerjük a jelenlegi bírói gyakorlatban. Hosszú időn keresztül ugyanis a magyar büntető szankciórendszerben a szabadságvesztés dominanciája megkérdőjelezhetetlen volt.⁶ A klasszikusnak tekinthető és a jogalkalmazó ítélkezési gyakorlatát meghatározó legfontosabb szabályok lefektetése még abban az időszakban zajlott, amikor a jogalkotó és a jogalkalmazó is szilárdan hitt abban, hogy a szabadságvesztés az egyedüli jó büntetés a szankciórendszerekben. Nem véletlen, hogy a büntetéskiszabás kérdéskörét illetően a jogalkotó által rögzített szabályok nagy része, kifejezetten a szabadságvesztés büntetésre vonatkozik. Mára a szabadságvesztésbe vetett bizalom azonban megingani látszik. Új kriminálpolitikai célkitűzésként a jogalkotó és a jogalkalmazó tekintete is egyre inkább a szabadságelvonással nem járó büntetések felé fordul. Így van ez Európában és Magyarországon is.⁷ Mára a börtönpopuláció csökkentése a jogalkotó kiemelkedően fontos célkitűzése, ezért szükséges megismerni az egyes szabadságvesztést helyettesítő alternatív szankciók büntetéskiszabási gyakorlatát is ahhoz, hogy átfogóbb képet kapjunk az egyes büntetések szankciórendszerben elfoglalt helyéről, szerepéről. A foglalkozástól eltiltásról, mint a szabadságvesztést helyettesítő szankcióról szerzett gyakorlati tapasztalatok, a büntetéskiszabás során felmerülő nehézségek felismerése, feljogosíthat bennünket arra, hogy - kifejezetten javító szándékkal ugyan, de - javaslatokat fogalmazzunk meg a hatékonyabb alkalmazás és szabályozás érdekében.

⁴ A kutatás során elsősorban két statisztikai adatbázisra támaszkodtunk. Az Országos Bírószági Hivatal adatbázisa a büntetéskiszabás szempontjaira koncentrálva, a legrészletesebb adatokat tartalmazza. Itt a jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai kerültek feldolgozásra. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai> Az egyes büntetési nemek kiszabásának országos tendenciáit elsősorban a „Büntetőbírószá elotti ügyési tevékenység főbb adatait” felhasználva elemeztük. <https://ugyeszseg.hu/az-ugyeszsegrol/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenysege/> 2025. április 20.

⁵ A Btk. 52. § (3) bekezdése a 2021. évi LXXIX. törvény 16. §-ával megállapított szöveg, a (4) bekezdését a 2017. évi CXLIX. törvény 2. §-a iktatta be, (5) bekezdését a 2023. évi LXXXVIII. törvény 32. § (1) bekezdése iktatta be.

⁶ A szabadságvesztés a 19. században a halálbüntetés alternatívájaként vált uralkodó büntetési nemmé és a jogalkotó és jogalkalmazó is óriási reményeket fűzött hozzá, az egyedüli ideális büntetési nemnek tartotta.

⁷ A büntetőjogászok körében az utóbbi néhány évtizedben a szabadságvesztés büntetés alternatíváinak tudományos igényű kutatása igen népszerű témának számít, amit nemzetközi dokumentumok is szorgalmaznak. Az alternatív szankciók angolszász és európai tapasztalatairól, a vonatkozó nemzetközi dokumentumokról lásd részletesen: KEREZSI Klára: *Kontroll vagy támogatás: az alternatív szankciók dilemmája*, Complex Kiadó, Budapest, 2006. 119-256.

1. A foglalkozástól eltiltás büntetés szabályozása és mibenléte

A foglalkozástól eltiltás büntetés az elkövetőt egy az Alaptörvényben is rögzített alapvető jogától fosztja meg, mégpedig a foglalkozás és a munka szabad megválasztásához való jogától.⁸

A foglalkozás megválasztása, a szabad munkavállalás minden korban a szabadság egyik fokmérője, olyan érték, amelynek súlya folyamatosan növekszik pénzcentrikus, fogyasztói társadalmunkban. A foglalkozás gyakorlása egzisztenciális biztonságot nyújt az egyénnek, és rajta keresztül a családjának is, így ennek megvonása, korlátozása a bűncselekményt elkövetők számára valódi, érzékeny hátrányt tartalmaz.⁹ A foglalkozástól eltiltás ugyanakkor megbélyegzést is jelent a társadalom tagjai körében, egyfajta jelzés az állampolgárok felé, hogy bizonyos emberekkel szemben óvatosabbak legyenek.¹⁰

A foglalkozástól eltiltás története hosszú múltra tekint vissza hazánkban, hiszen a Csemegi-kódex már mellékbüntetésként szabályozta.¹¹ A foglalkozástól eltiltás járulékos jellegét a későbbi magyar büntető törvények is megtartották,¹² hiszen a foglalkozástól eltiltást sokáig mellékbüntetésként szabályozták. A magyar büntető szankciórendszert átalakító, az akkor hatályban lévő Btk.-t¹³ módosító, 2009. évi LXXX. törvénnyel megvalósuló reformok, megváltoztatták a foglalkozástól eltiltás büntetőjogi megítélését is és az addigi mellékbüntetést már büntetésként szabályozták. A törvény másik újítása az volt, hogy amennyiben a bűncselekmény büntetési tételének felső határa három évi szabadságvesztésnél nem volt súlyosabb, akkor szabadságvesztés helyett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás vagy kiutasítás, illetőleg e büntetések közül több is kiszabható volt.¹⁴ A foglalkozástól eltiltás büntetés tulajdonképpen itt vált a szabadságvesztés egyik lehetséges alternatív szankciójává.¹⁵

A foglalkozástól eltiltásnak szánt szabadságvesztést helyettesítő szerep megmaradt a 2012. évi C. törvényben (továbbiakban Btk.) is. A hatályos szabályok szerint, ha a bűncselekmény büntetési tételének alsó határa nem éri el az egy évi szabadságvesztést, akkor szabadságvesztés helyett a Btk.-ban a szabadságvesztést követően felsorolt valamennyi szankció kiszabásra kerülhet.¹⁶ A differenciált és individuális szankcionálás kívánalma jegyében a Btk. a büntetések együttalkalmazását is megengedi.¹⁷ Eszerint a Btk. 33. § (3) bekezdését figyelembe véve, a foglalkozástól eltiltás szabadságvesztés, elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától eltiltás

⁸ Alaptörvény XII. cikk. „Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz.”

⁹ KABÓDI Csaba, MEZEY Barna: A szabadságvesztés történelmi előzményei, Módszertani Füzetek, 1986/4. 50.

¹⁰ FINKEY Ferenc: *Büntetéstan problémák*. Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottságának Kiadványsorozata 4. szám Budapest, 1933, 257.

¹¹ A Csemegi-kódexben megtalálható volt a szakképzettséget kívánó foglalkozás gyakorlásától eltiltás, amelyet a jogalkalmazó szervek a törvény Különös Részében meghatározott esetekben alkalmazhattak. Ld.: Csemegi kódex 60. § „A jelen törvény különös részében határozatnak meg az esetek, melyekben a bűnösnek ítélt személy, a szakképzettséget kívánó foglalkozás gyakorlásától eltiltandó.”

¹² 1950. évi II. törvény, 1961. évi V. törvény, 1978. évi IV. törvény

¹³ 1978. évi IV. törvény.

¹⁴ 7. § (3) bekezdés

¹⁵ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló T/9554. számú törvényjavaslat indokolása. A törvény nagy visszhangot kapott, hiszen csaknem teljesen felszámolta az 1978. évi Btk.-ban meglévő, a büntetési nemek együttes, illetve egymás mellett történő kiszabására vonatkozó korlátokat.

¹⁶ Btk. 33. § (3) bekezdés

¹⁷ AMBRUS István: *A szankciós szabályok és a büntetéskiszabás néhány dilemmája Magyarországon (2010-2017)*, In: Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica, Tomus LXXXI. Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára, Főszerk.: Homoki-Nagy Mária, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2018. 18.

és kiutasítás mellett is kiszabható. A foglalkozástól eltiltás a büntetések közül az egyik, amelyet önállóan és más büntetés mellett is kiszabhat a bíróság.

Foglalkozásnak minősül minden olyan tevékenység, amelyet élethivatásszerűen, kereseti céllal, a megélhetés biztosítása végett folytatnak.¹⁸ A Btk. értelmező rendelkezése ugyanakkor a foglalkozás fogalmát kiterjeszti és foglalkozásnak minősül az is, ha az elkövető gazdálkodó szervezet általános vezetését ellátó szerv tagja vagy egyszemélyi vezetője, gazdasági társaság vagy szövetkezet felügyelőbizottságának tagja, egyéni cég tagja, egyéni vállalkozó vagy a civil szervezetnek a civil szervezetekről szóló törvényben meghatározott vezető tisztségviselője.¹⁹

A foglalkozástól eltiltásnak jelenleg két lehetséges és három kötelező kiszabási esetét szabályozza a Btk. A foglalkozás gyakorlásától az első fordulat szerint azt lehet eltiltani, aki a bűncselekményt szakképzettséget igénylő foglalkozás szabályainak megszegésével követi el.²⁰ Szakképzettséget igénylő foglalkozáson, egyrészt azokat a foglalkozásokat kell érteni, melyek gyakorlásához szükség van valamilyen képesítésre,²¹ másrészt a szakképzettség megszerzése megfelelő gyakorlat eredménye is lehet.²² A foglalkozástól az is eltiltható, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tevékenységet nem a foglalkozásaként gyakorolta, de rendelkezik annak a foglalkozásnak a gyakorlásához szükséges szakképesítéssel,²³ amely szabályainak megszegésével a bűncselekményt elkövette.²⁴ Eszerint a fordulat szerint akár szándékos, akár gondatlan elkövetés is alapot szolgáltat a büntetés kiszabására.²⁵

A második bírói mérlegelésen alapuló fordulat szerint, foglalkozástól eltiltható az, aki a bűncselekményt foglalkozásának felhasználásával szándékosan követte el. Ebben az esetben az elkövető a szándékos bűncselekmény elkövetése során a foglalkozását eszközként használja a bűncselekmény elkövetéséhez. A Kúria precedensértékű határozatában rámutat, hogy a foglalkozási ágon belül a ténylegesen betöltött munkakört, annak adottságait, az azáltal nyújtott lehetőségeket lehet csak felhasználni a bűncselekmény elkövetéséhez.²⁶ Ennek nem, mint lehetőségnek, hanem ténylegesen fenn kell állnia. A bíróságoknak kötelessége megállapítani, hogy az elkövető ténylegesen milyen módon használta fel a foglalkozása által nyújtott lehetőséget a bűncselekmény véghezvitelénél.²⁷

A foglalkozástól eltiltásnak három kötelező esetét szabályozza a Btk., így a rendelkezések kategorikusak, mérlegelést nem engedő kötelezettséget rónak a bíróságokra.²⁸ Anélkül, hogy az abszolút büntetéskiszabási szabályok részletes dogmatikai kifejtésébe

¹⁸ GÁL István – KÓHALMI László – UJVÁRI Ákos – ZALKA Gábor: *Büntető anyagi jogi általános rész*. https://birosag.hu/sites/default/files/static/e-learning/btk/buntetojog1.1/lecke4_lap1.html 2024. október 26.

¹⁹ Btk. 54. §. Érdemes megemlíteni, hogy az USA-ban már korábban felismerték a vállalati bűnözők foglalkozástól eltiltásának szükségességét, amelynek célja a gazdálkodó szervezet azon vezető tisztségviselőjének vagy vezetőjének a megbüntetése volt, akit a szervezet érdekeinek védelmében elkövetett bűncselekmény miatt ítélték el. Ld.: Martin F. McDermott: Occupational Disqualification of Corporate Executives - An Innovative Condition of Probation. https://www.jstor.org/tc/accept?origin=%2Fstable%2Fpdf%2F1143109.pdf&is_image=False (2025. április 20.) 604.

²⁰ Btk. 52. § (1) bekezdés

²¹ Az állandóan követett ítélkezési gyakorlat szerint, aki valamely szakképzettséget igénylő tevékenységet fejt ki, arra a szóban levő foglalkozás szabályai az irányadóak attól függetlenül, hogy azt éppen az adott foglalkozás keretei között teszi-e. BH 2003.12.570 I.

²² GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc-VÁRADI Erika: *Magyar Büntetőjog- Általános Rész*, Complex Kiadó, Budapest, 2014. 398.

²³ Tehát az ismereteken, és nem annak bizonyítására szolgáló alakzerű képesítésen van a hangsúly. FÖLDVÁRI József: *A büntetés tana*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 170.

²⁴ Btk. 52. §.

²⁵ A Büntető Törvénykönyv kommentárja, Online Jogkódex (ügyészeknek, szerk.: Belovics Ervin, Polt Péter) ORAC Kiadó Kft., 2023, elérhető: <https://jogkodex.hu/doc/1832826> 2025. április 20.

²⁶ Kúria Bfv.154/2023/10.

²⁷ 18. BK vélemény

²⁸ BKv 2021.1 A Kúria Büntető Kollégiumának 1/2021. (V. 13.) BK véleménye

bocsátkoznánk, mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy a kötelező, mérlegelést nem engedő büntetéskiszabási szabályok ellentétesek a magyar büntető szankciórendszer évszázados hagyományaival és súlyosan sértik az individualizáció elvét, valamint a bírói szabad mérlegelést. Ezekkel a szabályokkal ugyanis a jogalkotó a bírót helyett kiszabja a szankciót, ezáltal a bírót egyszerű végrehajtó szerepbe kényszeríti. Az abszolút büntetéskiszabási szabályok alkalmazása szükségképpen vezethet a bírói meggyőződéssel ellentétes és konkrét ügyben igazságtalan ítéletekhez. A büntetéskiszabás tekintetében a jogalkotó és a jogalkalmazó között megvalósuló munkamegosztás, és ennek kényes egyensúlyban tartása, alapvető követelménye a relatíve határozott szankciórendszereknek.²⁹

A foglalkozástól eltiltás első kötelező esetében a kiskorúak kiemelt büntetőjogi védelme érdekében, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény elkövetőjét, ha a bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követte el, illetve a gyermekpornográfia elkövetőjét végleges hatállyal el kell tiltani bármely olyan foglalkozás gyakorlásától vagy egyéb tevékenységtől, amelynek keretében tizennyolcadik életévét be nem töltött személy nevelését, felügyeletét, gondozását, gyógykezelését végzi, illetve ilyen személlyel egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyban³⁰ áll.³¹ A gyermekek büntetőjogi védelme kiemelt fontosságú, ez vitathatatlan, hiszen számos élethelyzetben védtelenek, kiszolgáltatottak, függő viszonyok jellemzik fejlődésüket. Ezt a hatalmi viszonyt sok esetben bűncselekmények elkövetésére használják ki, melyet az államnak kötelessége megakadályozni, súlyosabb esetekben pedig büntetni, figyelembe véve a büntetőjog ultima ratio elvét. is³² A kiskorúak szexuális kizsákmányolásának növekedése, különösen annak online térben történő térnyerése az elmúlt évek digitális devianciáinak jelentős részét teszi ki, amely a koronavírus járvány idején fokozottan erősödött.³³

A második kötelező esetben szintén a gyermekek fokozott büntetőjogi védelme érdekében, a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény elkövetőjét kell eltiltani az előbb felsorolt tevékenységektől.³⁴ A két fordulat között a lényegi különbség az, hogy a kiskorú veszélyeztetése esetén a bíróság mérlegeli az eltiltás időtartamát, valamint a foglalkozástól eltiltástól különös méltánylást érdemlő esetben eltekinthet.

²⁹ PÁPAI-TARR Ágnes: A büntetéskiszabás aktuális kérdései, Novissima Kiadó, Budapest, 2024. 46.

³⁰ Az „egyéb hatalmi vagy befolyásolási viszony” alatt bármilyen olyan személyes és függelmi viszonyt kell érteni, ami nem tartozik bele a hozzátartozói, nevelőszülői kapcsolatba. Ilyen viszony állhat fenn például egy gyermek és édesapjának barátja, vagy szomszédja között, viszont fontos, hogy utóbbi személy fejtsen ki valamilyen tevékenységet a gyermekkel kapcsolatban (a gyermekre vigyázzon, vállalja el, hogy elviszi iskolába stb.) Ld.: Legfőbb Ügyészség Büntetőbírói Ügyek Főosztálya BF. 72/2013. számú körlevele

³¹ Btk. 52. § (3) bekezdés. A kötelező esetkört a 2017. évi CXLIX. törvény vezette be, korábban csupán lehetséges volt a foglalkozástól eltiltás kiszabása. Érdemes megjegyezni, hogy a foglalkozástól eltiltás első mérlegelést nem tűrő kiszabási esete a magyarhoz hasonlóan jelenik meg a svájci alkotmányban, miszerint azok a személyek, akiket azért ítélték el, mert egy gyermek vagy egy kiszolgáltatott személy szexuális integritását sértették, véglegesen elvesztik azt a jogot, hogy kiskorú gyermekekkel vagy függőségben lévő személyekkel foglalkozást vagy társadalmi tevékenységet gyakoroljanak. (Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft Art 123c) Nagy Ferenc tanulmányában kiemeli, hogy úgy tekint erre az esetre, mint alkotmányi rangra emelt speciális foglalkozástól eltiltásra. Ld: NAGY Ferenc: *Törvényességi, büntetőjogi normák Európa egyes alkotmányaiban*, JK. 2015/12. 564.

³² Az Egyesült Államokban és Nyugat Európa számos országában tendenciaszerű, hogy a gyermekek elleni, nagy nyilvánosságot kapott szexuális bűncselekmények miatt a törvényhozók egyre több törvényt fogadtak el a gyermekek szexuális védelme érdekében. NORA Demleitner: *Abusing State Power or Controlling Risk?: Sex Offender Commitment and Sicherungsverwahrung*. https://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1155&context=wlu_fac (1624.) 2025. április 20.

³³ WINDT Szandra: *A gyerek: érték vagy értékes árucikk?* Belügyi szemle, 2022/8. 1691.

³⁴ Btk. 52. § (3)-(4) bekezdés. A rendelkezést beiktatta a 2017. évi CXLIX. törvény. 2.§-a. Hatályos: 2017. december 1-jétől.

A harmadik kötelező esetben a választói akarat tiltott befolyásolása bűncselekmény elkövetőjét kell eltiltani attól, hogy bármely civil szervezetben felelős személy és pártban vezető tisztségviselő legyen.³⁵ Tekintettel arra, hogy ez utóbbi esetnek még nincs büntetéskiszabási gyakorlata, elemzése nem képezi jelen tanulmány tárgyát.

A Btk. 53. § (1) bekezdése értelmében a foglalkozástól eltiltás határozott ideig tart, vagy végleges hatályú. A határozott idejű eltiltást egy és tíz év között állapíthatja meg a bíróság.³⁶ A határozott tartamnál a prevenció cél a meghatározó, hiszen az adott foglalkozás gyakorlásából az elkövetőt olyan időre indokolt kizárni, amelynek elteltével biztosítottan látszik, hogy foglalkozásával összefüggően nem fog újabb bűncselekményt elkövetni.

Végleges hatállyal az tiltható el, aki a foglalkozás gyakorlására alkalmatlan (objektív eset), vagy arra méltatlan (szubjektív eset, azaz mérlegelést igényel). A szankciórendszernek bölcsnek és preventívnek kell lennie,³⁷ ezzel magyarázható az az elkövetőknek kedvező szabály, hogy akit végleges hatállyal tiltottak el a foglalkozás gyakorlásától, az tíz év elteltével kérheti az eltiltás alóli mentesítését a bíróságtól.³⁸ Ennek az a feltétele, hogy az idő előrehaladtával az eltiltott a foglalkozás gyakorlására alkalmassá vagy érdemessé váljon.

2. A foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási gyakorlata Magyarországon

Mielőtt a foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási tendenciának részletes elemzésébe bocsátkoznánk, szükségesnek tartjuk röviden felvázolni a magyar büntetéskiszabási gyakorlat legfontosabb jellemzőit és elhelyezni ebben a rendszerben a foglalkozástól eltiltást.

Magyarországon a szankciókiszabási gyakorlatban a büntetések dominálnak. A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint a bűncselekmények elkövetőinek 85-89%-ával szemben büntetés kerül kiszabásra, és ez tendenciózusnak tekinthető, hiszen néhány százaléknyi eltéréssel az utóbbi évek mindegyikében meghaladja a 85%-ot a kiszabott büntetések aránya. Ráadásul az elmúlt néhány évben egy kismértékű, de folyamatosan növekvő tendencia figyelhető meg a büntetések kiszabási gyakorisága tekintetében.³⁹ Megállapítható tehát, hogy a magyar büntetéskiszabási gyakorlatban a büntetések elsődlegesek a terhelt személyiségéhez igazodó és a speciális prevenciót előnyben részesítő intézkedésekhez képest. A terheltek megközelítőleg 30%-ával szemben kerül sor intézkedés alkalmazására. A fenti adatokban szereplő terheltek között természetesen átfedések vannak, hiszen előfordul, hogy ugyanazért a bűncselekményért ugyanazon elkövetővel szemben büntetést is kiszab, és intézkedést is alkalmaz a bíróság. Összességében tehát szankciórendszerünkben a büntetések az elsődleges és meghatározó jogkövetkezmények, az intézkedések pedig a terhelt

³⁵ Btk. 52. § (5) bekezdés

³⁶ A hatályos francia szabályok szerint például öt évre rendelhető el az eltiltás, amennyiben az elkövető foglalkozását szándékosan használta fel bűncselekmény előkészítésére vagy elkövetésére. (Code pénal Art. 131-6 11. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/) A Cseh Büntetőtörvénykönyv a magyarhoz hasonlóan a határozott ideig tartó eltiltást egy évtől tíz évig állapította meg. Viszont a törvény nem teszi lehetővé a végleges hatályú foglalkozástól eltiltást. (Criminal Code of the Czech republic Section 73 (1) <https://antislaverylaw.ac.uk/wp-content/uploads/2019/08/Czech-Republic-Criminal-Code.pdf> 2025. április 20.

³⁷ VOKÓ György: *A mentesítés, a Btk. és az új Bv.tv. összefüggései* JK., 2015/3. 124.

³⁸ Btk. 53. § (4). kitekintés: A német Btk. szerint a mentesítésre először a határozat jogerőre emelkedésétől számított egy év után van lehetőség, amennyiben alappal feltételezhető, hogy már nem áll fenn annak a veszélye, hogy az elkövető a 70. § (1) alatti szándékos bűncselekményt kövessen el. (StGB Section 70a)

³⁹ Amennyiben az új Btk. hatálybalépése utáni időszakot vizsgáljuk, akkor elmondható, hogy 2013-ban még 77,23% a kiszabott büntetések aránya, s ez 2023-ra évről évre kismértékű emelkedést mutatva már 89, 31%-ra emelkedett. Lásd a következő kiadványok adatai alapján: *A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2017. évi tevékenység., A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2023. évi tevékenység.*

személyiségének pozitív irányba történő alakítására, biztonsági és speciális prevenciók célok előmozdítására hivatottak.⁴⁰

Az alábbi táblázat a 2022-ben és 2023-ban jogerősen kiszabott büntetések megoszlását tartalmazza.

Büntetések	Kiszabott büntetések 2022-ben (db., %)	Kiszabott büntetések 2023-ban (db., %)
Pénzbüntetés	24.593 (47,97%)	23.380 (47,52%)
Szabadságvesztés	19.634 (38,30%)	19.450 (39,53%)
Járművezetéstől eltiltás	14.881 (29,03%)	14.271 (29,01%)
Közérdekű munka	7669 (14,96%)	7021 (14,27%)
Elzárás	1710 (3,34%)	1661(3,38%)
Kiutasítás	1418 (2,77%)	2140 (4,35%)
Foglalkozástól eltiltás	1351 (2,64%)	1384 (2,81%)
Sportrendezvények látogatásától való eltiltás	77 (0,15%)	19 (0,04%)
Kitiltás	22 (0,04%)	23 (0,05%)

1. táblázat Büntetéskiszabási gyakorlat 2022-2023

A táblázatból jól látható, hogy hazánkban leggyakrabban pénzbüntetést, majd ezt követően szabadságvesztést szabnak ki a bíróságok a bűnelkövetőkkel szemben.⁴¹ A két büntetési nem kiszabása jelentősnek tekinthető, hiszen 2023-ban a pénzbüntetés a kiszabott büntetések között 47,5%-ot képvisel, míg a szabadságvesztések aránya 39,5% volt. A harmadik leggyakrabban kiszabott büntetésünk a járművezetéstől eltiltás. A szankciónem alkalmazási gyakoriságának megvan a maga ésszerű magyarázata. Egyrészt hazánkban magas a közlekedési bűncselekmények elkövetésének aránya, másrészt az ittas vezetések miatt a jelenlegi Btk. hatályba lépése óta e szankció kiszabása – a szigorítás jegyében – kötelezővé vált.⁴² Az ittas járművezetések száma csökkenő bűnözés mellett is növekvő tendenciát mutat, így nem véletlenek ezek a statisztikai mutatók, melyek arról árulkodnak, hogy igen gyakran kerül sor a járművezetéstől eltiltás büntetés kiszabására. A szankciórendszerben szintén jelentős helyet foglal el negyedik leggyakrabban kiszabott büntetési nemünk, a közérdekű munka, a

⁴⁰ NAGY Ferenc: *A szabadságelvonnással járó szankciókról az új Btk.-ban*, Börtönügyi Szemle, 2014/4. 2.

⁴¹ A szabadságvesztés és pénzbüntetés kiszabási tendenciáiról ld. részletesen: PÁPAI-TARR Ágnes: i.m. 165-194. valamint 238-259.

⁴² Ld. PÁPAI-TARR Ágnes: *Iszik vagy vezet? a járművezetéstől eltiltás büntetéskiszabási tapasztalatai hazánkban*, Magyar jog, 2022/9. 541-550.

maga megközelítőleg 15%-os arányával.⁴³ Az új Btk. hatályba lépésével a személyi szabadság elvonásával járó büntetések sora az elzárással bővült. Bár az elzárás kiszabása nem tekinthető számottevőnek, de 2023-ra a kiszabott büntetések 3,37%-át tette ki.⁴⁴

A foglalkozástól eltiltás a többi büntetéshez viszonyítva mindössze 2,6-2,8%-ban kerül kiszabásra. A viszonylag csekély alkalmazási gyakoriság leginkább azzal magyarázható, hogy a jogalkotó feltételekhez köti a foglalkozástól eltiltás kiszabását. A kiszabására ugyanis csak abban az esetben kerülhet sor, ha a bűncselekményt a szakképzettséget igénylő foglalkozás szabályainak megszegésével követi el az elkövető, vagy a foglalkozás felhasználásával szándékosan követi el a bűncselekményt. Aki ezeknek a feltételeknek nem felel meg, azt nem lehet eltiltani a foglalkozástól. Ezek a szabályok azt a feltételezést bocsátják előre, hogy a foglalkozástól eltiltás nem lesz valódi szabadságvesztést helyettesítő, alternatív szankció, hiszen a bűncselekményeknek csupán töredéke valósul meg foglalkozási szabály megszegésével vagy foglalkozás felhasználásával.

3. A foglalkozástól eltiltás bünteteskiszabási gyakorlata

A foglalkozástól eltiltás kiszabásának tendenciáját a következő táblázat mutatja.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nő	22	36	62	66	86	118	139	96	210	283	305
Férfi	122	178	270	300	343	464	542	419	768	1068	1079
	144	214	332	366	429	582	681	515	978	1351	1384

2. táblázat 2013-2023 Foglalkozástól eltiltottak száma

A foglalkozástól eltiltás viszonylag csekély alkalmazási gyakorisága mellett is megállapítható, hogy az új Btk. hatályba lépése óta évről-évre egyre növekvő súllyal van jelen a kiszabott szankciók között. Addig, amíg 2013-ban mindösszesen 144 esetben⁴⁵ szabta ki a bíróság e szankciót, 2023-ban már összesen 1384 esetben.⁴⁶ Tíz év leforgása alatt mondhatjuk, hogy közel tízszeresére emelkedett a kiszabott foglalkozástól eltiltások száma. Az adatok arra engednek következtetni, hogy a növekedés a foglalkozástól eltiltás kötelező esetköreinek köszönhető.

Amennyiben a kiszabott foglalkozástól eltiltások időtartamát vizsgáljuk, megállapítható, hogy 2023-ban 1004 esetben határozott ideig tartó és 380 esetben végleges hatályú eltiltás került kiszabásra. A foglalkozástól eltiltások mintegy ¾-ét határozott időtartamban állapította meg a bíróság. A végleges hatályú eltiltások viszonylag magas aránya annak köszönhető, hogy a nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények esetén a fent már ismertetett esetkörökben kötelező a végleges hatályú eltiltást kiszabni.

⁴³ A közérdekű munka bünteteskiszabási gyakorlatának elemzését ld. részletesen: SIPOS Ferenc: Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban, HVG ORAC, Budapest, 2019. 325-335.

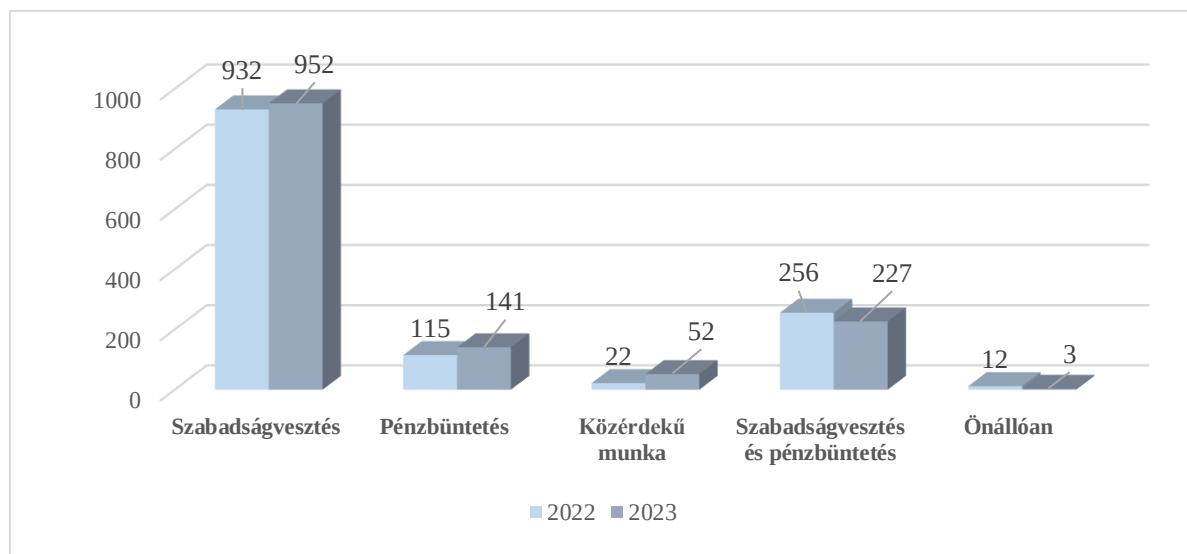
⁴⁴ Az elzárás bünteteskiszabási tapasztalatairól ld. részletesen: SOLTÉSZ Tamás: Az elzárás büntetőjogi szankciórendszerünkben, Büntetőjogi Szemle 2023/2. 53-57.

⁴⁵ Ez a szám viszont magyarázható azzal, hogy nem teljes évi adatokról beszélünk, hiszen a Btk. 2013. július 1.-én lépett csak hatályba.

⁴⁶ Az Ügyészség statisztikai adataiból kiderül, hogy 2023-ban a legtöbb foglalkozástól eltiltás Bács-Kiskun vármegyében és a fővárosban került kiszabásra, a fővárost Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye követi, és közel azonos számokkal Pest vármegye és Borsod-A-Z vármegye.

A foglalkozástól eltiltás egy olyan büntetési nem, amelyet önállóan és más büntetés mellett is kiszabhat a bíróság. A kutatás egyik célkitűzése éppen annak a kérdésnek a megválaszolása volt, hogy a foglalkozástól eltiltásra tekinthetünk-e úgy, mint a szabadságvesztés büntetés lehetséges alternatívájára. Szabadságvesztést helyettesítő szankciónak klasszikus értelemben kizárólag a személyi szabadság elvonásával nem járó büntetés vagy intézkedés minősülhet.⁴⁷ Az önállóan kiszabott foglalkozástól eltiltás ennek a kritériumnak megfelel, hiszen szabadságvesztéssel nem jár.

Az alábbi ábra a foglalkozástól eltiltás „mellett” kiszabott szankciók arányát, illetve az önállóan kiszabott foglalkozástól eltiltások számát szemlélteti a rendelkezésre álló utóbbi két év statisztikai adatai alapján.

1. ábra A foglalkozástól eltiltás mellett kiszabott büntetések 2022-2023

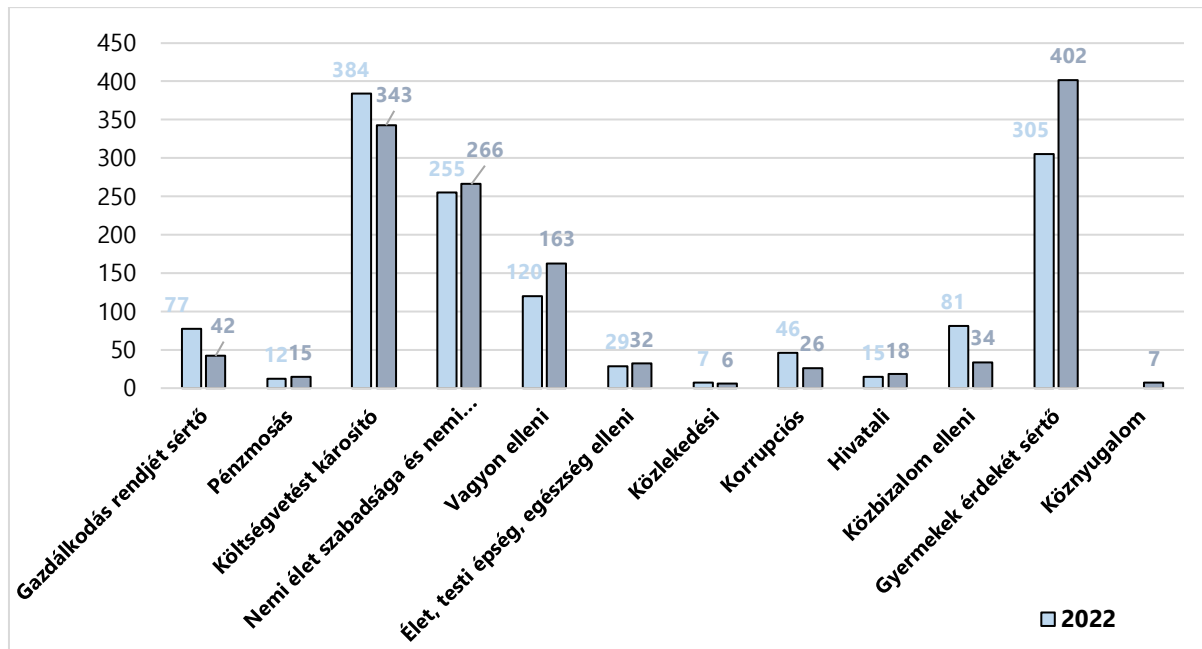
Az adatokból egyértelműen megállapítható, hogy a bíróságok a foglalkozástól eltiltást leggyakrabban szabadságvesztés, ritkábban pénzbüntetés vagy közérdekű munka büntetés mellett szabják ki. Ebben a tekintetben az adatok talán nem is annyira meglepőek, hiszen a foglalkozástól eltiltást az esetek többségében nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények miatt szabják ki, amelyek a tárgyi súlyuk miatt megkívánják a szabadságvesztés büntetés kiszabását is. A gyakorlatban olyan esetek is előfordulnak, amikor a bíróságok a szabadságvesztés és a pénzbüntetés mellett még foglalkozástól eltiltást is kiszabnak. Ezekben az esetekben feltételezhetően a speciális prevenció indokolhatja a büntetések kombinált kiszabását.

Rendkívül csekélynek mondható ugyanakkor a foglalkozástól eltiltás önálló kiszabási aránya. 2023-ban mindössze három esetben szabták ki önállóan, mindhárom esetben foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekménye miatt. Nem jellemző azonban 2022-ben sem, hogy a foglalkozástól eltiltást gyakran szabták volna ki alternatív szankcióként. Ennek megfelelően a büntetéskiszabást jellemző adatokból az a következtetés vonható le, hogy hazánkban a foglalkozástól eltiltás nem a szabadságvesztés büntetés valódi alternatívája, hiszen azt általában nem helyette, hanem sokkal inkább mellette szabják ki a bíróságok.

⁴⁷ AMBRUS István: *Some Thoughts on the Hungarian Criminal Sanctioning System*. Jogelméleti Szemle 2016/4. 4.

4. A foglalkozástól eltiltás bűncselekményi csoportok szerint

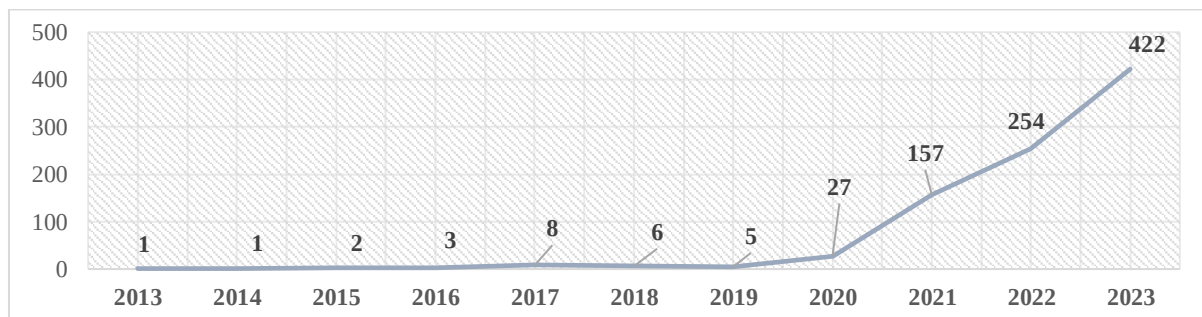
Érdekesnek tűnt annak a vizsgálata, hogy az utóbbi időben növekvő számban előforduló foglalkozástól eltiltást milyen bűncselekmények miatt szabják ki a bíróságok. Az alábbi diagramm a 2022-ben és 2023-ban jogerősen kiszabott foglalkozástól eltiltások bűncselekményi csoportonkénti megoszlását szemlélteti.

2. ábra Foglalkozástól eltiltottak által elkövetett bűncselekmények 2022-2023

2023-ban a bíróságok a gyermekek érdekét sértő bűncselekményeken belül kiskorú veszélyeztetése miatt szabták ki a legtöbb foglalkozástól eltiltást. Ennek oka egyértelműen magyarázható a foglalkozástól eltiltás második kötelező esetkörével, melynek értelmében a kiskorú veszélyeztetése esetén a bíróság csak különös méltánylást érdemlő esetben tekinthet el a foglalkozástól eltiltás kiszabásától.

A következő ábra a kiskorú veszélyeztetése miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások számát mutatja 2013-tól.

3. ábra Kiskorú veszélyeztetése miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások száma 2013-2023

Az ábra alapján megállapíthatjuk, hogy a kötelező bünteteskiszabás jelentősen átalakította ebben a tekintetben a foglalkozástól eltiltások kiszabásának gyakorlatát is. A

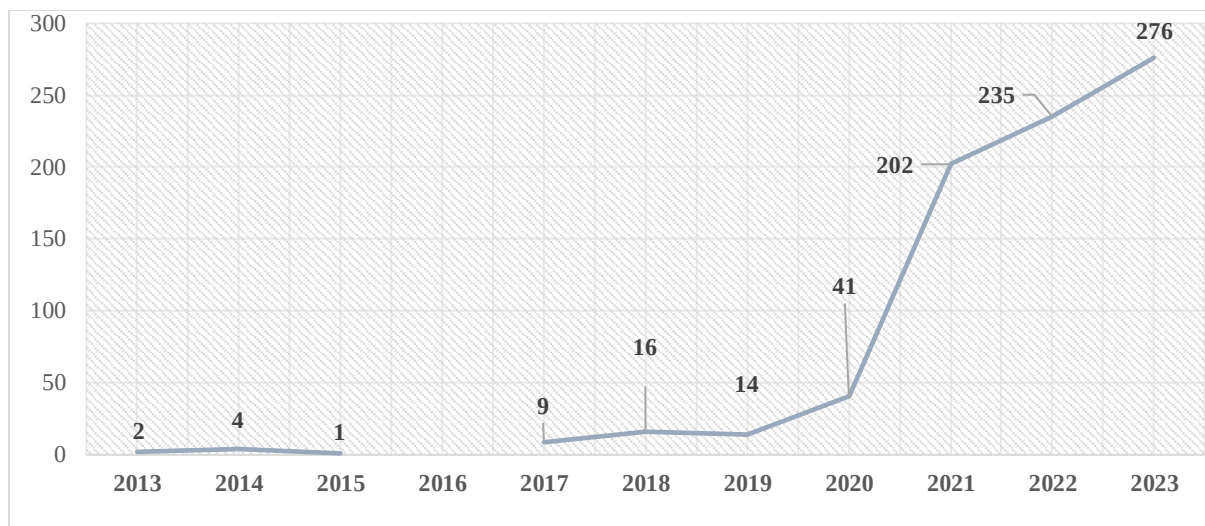
kötelező esetet megelőző időszakban ugyanis egyáltalán nem volt jellemző a magyar büntetéskiszabási gyakorlatra, hogy a bírók a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény miatt foglalkozástól eltiltást szabtak volna ki. A rendelkezésünkre álló adatok szerint korábban mintegy évente egy-nyolc között mozgott a kiskorú veszélyeztetése miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások száma, addig ez 2023-ra már 422 esetre emelkedett. 2023-ban összesen 1342 kiskorú veszélyeztetése bűncselekményt követek el Magyarországon.⁴⁸ Láthatólag az összes kiskorú veszélyeztetése bűncselekményt elkövető egy harmadával szemben került sor a foglalkozástól eltiltás kiszabására. A többi esetben arra lehet következtetni, hogy a bíróságok vagy contra legem nem szabták ki a kötelező szankciót, vagy éltek a különös méltánylást érdemlő esetkörrel.

Ami az eltiltások időtartamát illeti elmondható, hogy a bíróságok inkább határozott időre (jellemzően két évre) szabták ki, és csak egyes kirívó esetekben mondták ki a végleges hatályú eltiltást kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény elkövetőivel szemben. A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény elkövetőivel szemben különösen akkor indokolt a foglalkozástól eltiltás kiszabása, amikor az elkövető foglalkozásából adódóan kiskorú nevelését, felügyeletét, gyógykezelését látja el, vagy kiskorúval egyéb hatalmi befolyási viszonyba kerülne. Érdemes megjegyezni, hogy a kiskorú veszélyeztetése bűncselekményének csupán az egyik tipikus és potenciális elkövetői köre felel meg ennek a fenti kategóriának. Sok esetben a kiskorú veszélyeztetését a szülő követi el, akinek foglalkozását, iskolai végzettségét tekintve sem tűnik feltétlenül szükségesnek a foglalkozástól eltiltás kimondása, hiszen csekély az esély arra, hogy valaha is kiskorú nevelését, felügyeletét éppen foglalkozása körében látná el. Ugyanakkor ésszerűnek tűnik az eltiltás kiszabása azokban az esetekben, amikor például nevelőszülő, tanár, óvodapedagógus, edző a kiskorú veszélyeztetésének elkövetője. Összességében biztosak lehetünk abban, hogy az abszolút büntetéskiszabási szabály valamennyi élethelyzetre vonatkozóan nem tűnik ésszerűnek, és sok esetben feleslegesen kiszabott büntetésekhez vezethet. Ugyanakkor meggyőződésünk, hogy a bíróság alapos mérlegelése nyomán igazságos döntések születhetnek.

A második leggyakoribb deliktum, ami miatt a foglalkozástól eltiltás kiszabásra kerül a költségvetési csalás, amely miatt 2023-ban összesen 345 esetben mondták ki az eltiltást – az esetek jelentős részében szabadságvesztés, valamint szabadságvesztés és pénzbüntetés mellett. A költségvetési csalást elkövetőket határozott időre, jellemzően pár évre és nem véglegesen tiltották el a foglalkozásuktól.

A költségvetési csalás után a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények elkövetői következnek, mely szintén azzal magyarázható, hogy a bíróságoknak mérlegelést nem tűrő módon kell kiszabni, amennyiben tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követi el az elkövető a bűncselekményt. Ebben az esetben valamennyi foglalkozástól eltiltás végleges hatállyal került kiszabásra. Ez a kötelező esetkör szintén jelentős mértékben hozzájárult a foglalkozástól eltiltás kiszabási gyakoriságának emelkedéséhez, hiszen a lenti ábrán egyértelműen látható, hogy nem volt jellemző a magyar büntetéskiszabási gyakorlatra, hogy foglalkozástól eltiltást a nemi élet szabadsága elleni bűncselekményt elkövetőkkel szemben gyakran szabott volna ki.

⁴⁸ Tájékoztató a bűnözésről 2023. Id: <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2016/02/tajekoztato-a-bunozes-2023.-evi-adatairol.pdf> 2025. április 20. (18.)

4. ábra Nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmény miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások száma 2013-2023

Megjegyzendő ugyanakkor ennél az esetkörnél is, hogy a jogalkotó célja a kötelező büntetéskiszabási szabály megteremtésével valószínűleg az volt, hogy olyan elkövetőket tiltsanak el a foglalkozás gyakorlásától, akik foglalkozásukból eredően kiskorúak nevelését, felügyeletét látják el, vagy velük egyéb hatalmi, befolyási viszonyba kerülnek, vagy a jövőben kerülnének. Ésszerű és szükséges a foglalkozástól eltiltás olyan esetekben, amikor a szexuális bűncselekmény elkövetője a passzív alany tanára, edzője, kollégiumi nevelője, hiszen ezekben az esetekben az elkövető végzettségéből adódóan újra könnyen kerülhet kiskorúakkal kapcsolatba, hatalmi, befolyási viszonyba. A rendelkezésre álló anonim bírósági határozatokat megvizsgálva azonban a szexuális bűncselekmények között is számos olyan esettel találkozunk, amikor a tizenharmadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett bűncselekményt olyan elkövető követi el, aki egyáltalán nem a foglalkozásán keresztül került kapcsolatba a passzív alannal. Ez utóbbi esetekben nem tűnik mindig ésszerűnek a foglalkozástól eltiltás kiszabása, hiszen sok esetben nem valószínűsíthető, hogy a traktoros vagy a kertész elkövető a foglalkozásán keresztül kiskorúakkal kerülne kapcsolatba.⁴⁹ Jóllehet száz százalékos biztonsággal nem mondható az, hogy a kertész nem fog-e a jövőben például iskolakertészként elhelyezkedni és ezáltal a mai oktatási rendszer nehézségeinek közepette kiskorúak felügyeletét, szélsőséges esetben oktatását ellátni, de hatalmi befolyási viszonyba is kétségtelenül kerülhet velük. Ezt a szélsőséges lehetőséget is figyelembe véve, azt az álláspontot képviseljük, hogy a büntetéskiszabás a bíróság feladata és a konkrét esetben a mérlegelés lehetőségét nem szerencsés elvenni a bírótól.

A nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények után a vagyon elleni bűncselekmények elkövetőivel szemben szabnak ki leggyakrabban eltiltást, ami a vagyon elleni bűncselekmények összбүнözésen belüli túlsúlyát tekintve, nem meglepő. A tizenegy vagyon elleni bűncselekmény közül gyakorlati relevanciája leginkább a lopásnak, sikkasztásnak, csalásnak és a hűtlen kezelésnek volt az utóbbi években.⁵⁰

A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények közül a csődbűncselekmény miatt szabtak ki leggyakrabban eltiltást. A hitelezőket a törvény azért részesíti védelemben, hogy a

⁴⁹ Ld. például: Fővárosi Ítéltábla Bf.199/2020/7., Fővárosi Törvényszék B.362./2020/20., Szegedi Ítéltábla Bf.494/2020/19.

⁵⁰ A két leggyakoribb vagyon elleni bűncselekmény egyértelműen a csalás és a sikkasztás voltak, a két deliktum miatt 2013-ban összesen 43, 2014-ben 52, 2015-ben 89, 2016-ban 92, 2017-ben 80, 2018-ban 124, 2019-ben 84, 2020-ban 62, 2021-ben 66, 2022-ben 83 esetben szabtak ki foglalkozástól eltiltást.

funkciójukat a piacgazdaságban betölthessék, hiszen a piacgazdaság zavartalan működésének elengedhetetlen feltétele a zavartalan tőkeáramlás.⁵¹ A hitelezők fokozott büntetőjogi védelemben részesülnek, ezért az ügyészségek és a bíróságok kezében ott van a foglalkozástól eltiltás, mint jogi eszköz, és úgy tűnik, hogy egyre gyakrabban használják is.

Növekvő tendenciát mutat az élet, testi épség, egészség elleni bűncselekmények miatt kiszabott foglalkozástól eltiltottak száma. Ugyanakkor megállapítható, hogy az elmúlt időszakban egyáltalán nem jellemző, hogy állatkínzás miatt került volna sor foglalkozástól eltiltás kiszabására. Volt olyan év, amikor egyszer sem, míg más években átlagosan öt alkalommal került sor az eltiltás kiszabására. Az állatkínzás esetén azért is érdekes ennek a vizsgálata, mert felmerül a kérdés, hogy vajon hatékony védelmet jelent-e ezekben az esetekben a foglalkozástól eltiltás, hiszen annak a kiszabási lehetőségei ennél a bűncselekménynél is korlátozottak. Ennek megfelelően felvetődött a szakirodalomban az állattartástól eltiltás, mint sui generis büntetési nem bevezetésének a szükségessége is a foglalkozástól eltiltás mintájára.⁵² Ambrus István tanulmányában rámutat, hogy az állatkínzás elkövetői kapcsán nem alaptalan azt feltételezni, hogy büntetésük kitöltését követően nagy valószínűséggel ismét állatot fognak tartani, amikor majd ismét felmerülhet az állatkínzás elkövetése, amit egy foglalkozástól eltiltáshoz hasonló sui generis szankció megfelelően meg tud gátolni. Természetesen ehhez szükség van arra, hogy az anyagi jogi szabályozáshoz hatékony végrehajtási szabályok és gyakorlat társuljanak.⁵³

Alacsony a közlekedési bűncselekmények miatt kiszabott foglalkozástól eltiltások száma is, azokat leginkább ittas járművezetés vétsége miatt szabták ki. Ez a tendencia teljesen érthető, hiszen a közlekedési bűncselekmények elkövetőivel szemben speciális jogfosztó, jogkorlátozó szankcióként gyakran alkalmazott a járművezetéstől eltiltás. Hasonló arányokat mutatnak a hivatali bűncselekmények, a leggyakoribb deliktum ebben a körben a hivatali visszaélés, mely miatt a foglalkozástól eltiltás kiszabásra kerül.

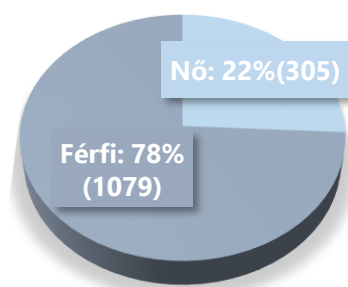
5. A foglalkozástól eltiltásra ítélték kriminológiai jellemzői

A statisztikai adatokból látszik, hogy a foglalkozástól eltiltottak közel nyolcvan százaléka férfi, a maradék húsz százaléka pedig nő. Ez megközelítőleg megfelel a nők és férfiak összбүнözésen belül előforduló arányszámának. Addig, amíg egyes büntetési nemek esetén (elzárás, szabadságvesztés) az összбүнözésben szereplő arányokhoz képest is felülreprezentált a férfiak aránya, addig ennél a büntetési nemnél megállapítható, hogy kiegyenlítetten az elkövetők neméhez igazodva, mind férfi, mind női elkövetőkkel szemben kiszabásra került a foglalkozástól eltiltás.

⁵¹ A Büntető Törvénykönyv kommentárja: im.

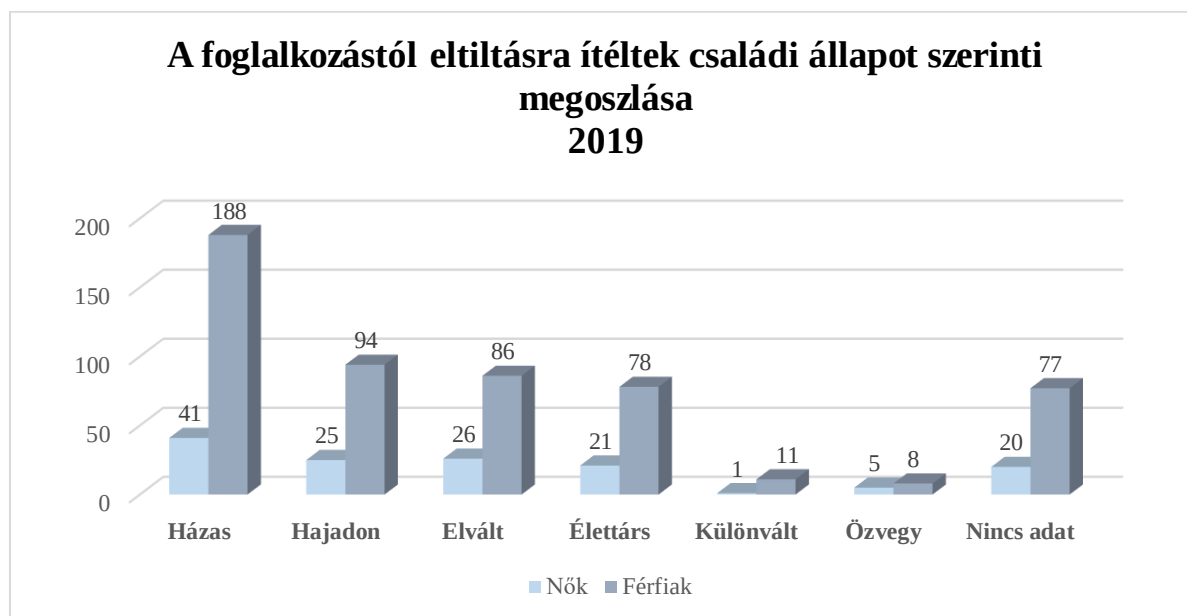
⁵² A javaslat természetkárosítás, állatkínzás, állatviadal szervezése esetén kívánta volna lehetővé tenni az állattartástól eltiltást egy évtől tíz évig terjedő határozott idejű tartamban, vagy véglegesen. T/15403. számú törvényjavaslat indokolással - egyes törvényeknek az állatvédelem megerősítése érdekében szükséges módosításáról. <https://jogkodesz.hu/doc/6747815> 2025. április 20.

⁵³ AMBRUS István: *Az állatkínzás bűncselekményének jogi tárgyai, egyes dogmatikai kérdései, valamint de lege ferenda szabályozása*. MJ, 2021/7-8. 464/465.

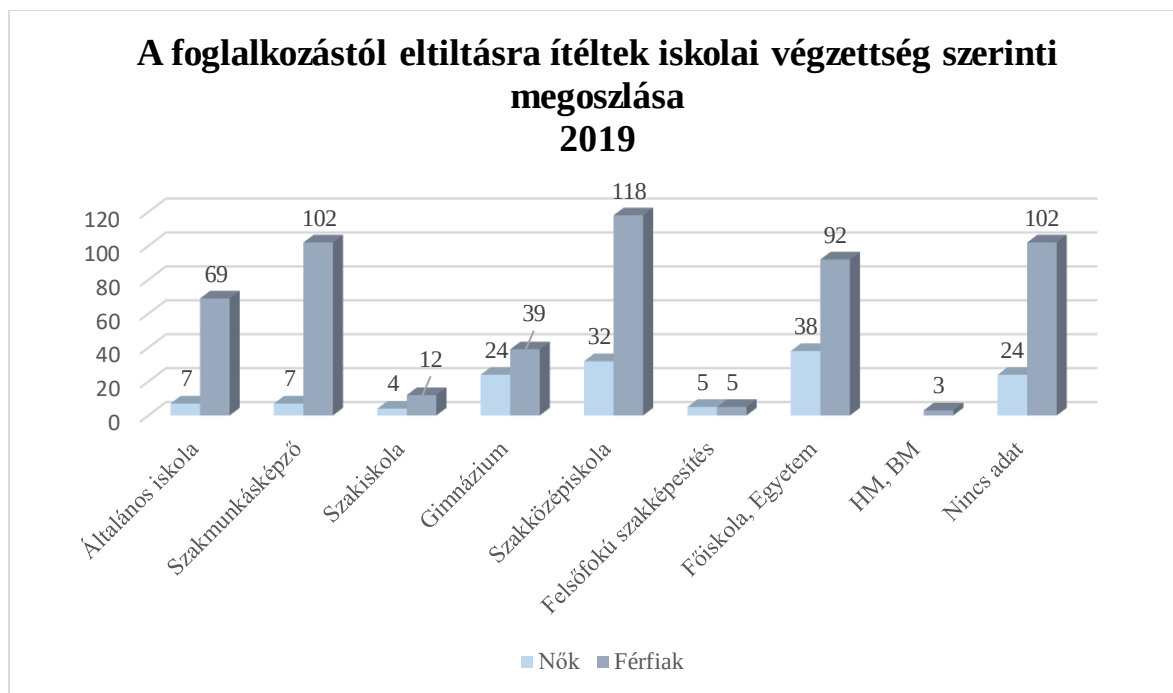
5. ábra Foglalkozástól eltiltottak nemek szerinti megoszlása 2023-ban (n=1384)

Az elkövetők családi állapota és a végzettsége tekintetében csak 2019-ig állnak rendelkezésre statisztikai adatok, mivel a statisztikai adatbázis változásával a revízió után ezeknek az adatoknak a feltöltésére már nem került sor.

6. ábra Foglalkozástól eltiltottak családi állapot szerinti megoszlása 2019-ben (n=681)

A 2019-ből rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy a családi állapot tekintetében a legtöbb nő házas, őket követik az elvált családi állapotúak, majd a hajadonok. A férfiak családi állapotának statisztikai adatai nagy hasonlóságot mutatnak a nőkhez képest, az eltérés csupán annyi, hogy a házas elkövetőket a nőtlenek, és nem az elváltak követik, valamint az utolsó helyen nem a különváltak állnak, hanem az özvegy családi állapotúak. Látható, hogy mindkét nem esetében a házasok vannak a legtöbben, ami azért meglepő, mert számos szakirodalomban arról olvashatunk, hogy a házasságban élők jóval kisebb kriminalitást mutatnak. Feltehetően a foglalkozástól eltiltás a fehér galléros bűnelkövetőkkel szemben is kiszabásra kerül (költségvetési csalás, sikkasztás), akik között viszont egyértelműen felülreprezentált a házasok aránya.

7. ábra Foglalkozástól eltiltottak végzettség szerinti megoszlása 2019-ben (n=681)

Az iskolai végzettség és a kriminalitás közötti kapcsolat közismert. A foglalkozástól eltiltott nők legnagyobb százalékban szakközépiskolát végeztek, őket követik a diplomás nők, akik főiskolára vagy egyetemre jártak. Ez a két kimagasló adat azért nem meglepő, mert a foglalkozástól eltiltott nők legnagyobb számban olyan foglalkozások körében követték el a bűncselekményeket, amelyek adott esetben szakképesítést vagy diplomát kívántak meg (például, csődbűncselekmény, csalás, sikkasztás), az ő hivatásuk körében több alkalmuk van vagyoni elleni és költségvetést károsító bűncselekményeket elkövetni.

Némi eltérés mutatkozik az iskolai végzettség tekintetében a két nem között, hiszen a férfiak esetében a leginkább felülprezentált csoport a szaktanulmányokat végzettek, őket követik azok, akiknek a legmagasabb iskolai végzettsége a szakközépiskola, illetve akiknek a végzettségéről a hatóságoknak nincs tudomása. Már valamivel kevesebben vannak a főiskolát, egyetemet végzettek, valamint az érettségivel rendelkezők. Bár kisebb eltérések vannak a nemek között, azért a férfiak esetén is elmondható, hogy a foglalkozástól eltiltás nem tipikusan a képzés nélküliek büntetési neve. A férfiakon belül is szép számmal vannak, akik legalább középfokú vagy felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. A férfiak iskolai végzettségét illetően érdemes még azt is megjegyezni, hogy számos esetben férfi elkövetők a kiskorú veszélyeztetése és nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények elkövetői közül kerülnek ki, ahol nem jellemző az elkövetői magas iskolai végzettség.

Összességében megállapítható, hogy a foglalkozástól eltiltást tipikusan szakközépiskolai végzettséggel rendelkező, felnőtt, házasságban élő férfiakkal szemben szab ki a bíróság.

Záró gondolatok

A foglalkozástól eltiltás büntetiskiszabási gyakorlatát alaposabban megvizsgálva elmondható, hogy nem tekinthető számottevőnek a büntetés kiszabása a bírói gyakorlatban, hiszen 2-3%-os arányban szerepel a többi büntetőjogi szankció mellett. Annak ellenére is csekély az alkalmazási gyakorisága, hogy a kötelező kiszabási eseteknek köszönhetően 2013

óta majdnem tízszeresére emelkedett a foglalkozástól eltiltottak száma. A rendelkezésre álló statisztikai adatok arról árulkodnak, hogy a korábbi büntetéskiszabási gyakorlatban egyáltalán nem volt tipikus, hogy kiskorú veszélyeztetése vagy nemi élet szabadsága elleni bűncselekmény miatt került volna a büntetés kiszabására. A kötelező esetek jogpolitikai indoka, a kiskorúak fokozott büntetőjogi védelme egyértelműen indokolt. Azonban számos esetben tűnt úgy a gyakorlat áttekintése során, mintha feleslegesen került volna a foglalkozástól eltiltás kiszabására, mert az elkövető a jövőben a foglalkozásán keresztül jó eséllyel nem fog kiskorúval kapcsolatba kerülni. Elmondható, hogy a Btk.-ban egyre szaporodó, a bíró mérlegelési lehetőségét ex lege kizáró kógens büntetéskiszabási szabályok, sajnos az egyéniesítés elvének egyáltalán nem felelnek meg, a bírót az automatizmus felé terelik. Az abszolút büntetéskiszabási szabályok a relatíve határozott szankciórendszer követelményével ellentétesek, mellyel elvi szinten nem értünk egyet.

A foglalkozástól eltiltás büntetéskiszabási gyakorlatát megvizsgálva megállapítható az is, hogy e szankció egyáltalán nem tekinthető a magyar büntetőjogban a szabadságvesztés reális alternatívájának, hiszen kiszabására általában szabadágvesztés mellett és nem helyette kerül sor. Évente mindössze néhány esetben került sor önálló kiszabására. Ennek magyarázata lehet az, hogy a foglalkozástól eltiltás alkalmazása feltételekhez kötött és ezek a feltételek nem állnak fenn számos bűncselekmény esetén. Másrészt a magyar bírói gyakorlat több, mint egy évszázadon keresztül a foglalkozástól eltiltást, mint mellékbüntetést ismerte, így sokáig fel sem merült a gyakorlatban az önálló kiszabásának lehetősége. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a szabadságelvonással nem járó szankciók csak akkor képesek csökkenteni a börtönnépességet, ha szervesen illeszkednek egy átfogó, szélesebb büntetőpolitika keretei közé. Ennek érdekében a törvényhozásnak világos kereteket kell teremteni az alkalmazásukra, a bírának pedig el kell fogadniuk a jogalkotói szándékot.⁵⁴ Tekintettel a büntető szankciórendszerekben irányadó tendenciákra, a börtönnépesség csökkentésének sürgető igényére, a szankciók differenciált és egyéniesített kiszabásának követelményére, a jogalkalmazó részéről megfontolandó lenne a foglalkozástól eltiltás önálló szankcióként történő mind gyakoribb alkalmazása is. Egészen biztosak lehetünk abban, hogy van az az elkövetői kör, melynek a klasszikusnak tekinthető „főbüntetések” kiszabása helyett (különösen pénzbüntetés vagy közérdekű munka helyett) nagyobb hátrányt jelentene a foglalkozástól eltiltás kiszabása.

⁵⁴ KEREZSI Klára: *Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog szankciórendszerében.* 78. https://www.okri.hu/images/stories/KT/kt39_2002_sec.pdf 2025. április 20.